

قارداشلىق
QARDASHLIQ

KARDASLIK 89

KÜLTÜR SANAT EDEBİYAT VE FOLKLOR DERGİSİ 3 OCAK - MART 2021 SAYI/ISSUE
REVIEW OF CULTURE ART LITERATURE AND FOLKLORE JANUARY - MARCH 2021 YIL/YEAR 23

Kerkük'ten Sırlı Çömlekler

KERKÜK VAKFI

KERKÜK VAKFI

KARDAŞLIK

Kültür Sanat Edebiyat ve Folklor Dergisi

Yıl 23 Sayı 89 Ocak - Mart 2021

ISSN : 1302-2857

Fiyatı : 25 TL

Kerkük Vakfı Adına
İmtiyaz Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü
Erşat HÜR MÜZLÜ

Editör ve Genel Koordinatör
Suphi SAATÇİ

Yazışma adresi
P. K. 20 Cerrahpaşa/İSTANBUL
Tel. (0212) 584 00 75
www.kerkukvakfi.com

İdare Merkezi:
Haseki Sultan Mahallesi Kuka Sokağı
Huzur Apt. No: 1/1
Fındıkzade / İSTANBUL

Temsilciler
Habib HÜR MÜZLÜ (Ankara)
Necat KEVSEROĞLU (Kerkük)
Ali İhsan NAQIB (ABD)

Bilim Kurulu
Prof. Dr. Yavuz AKPINAR
Prof. Dr. Zeynep AYGEN
Prof. Dr. Abdülhalik BAKIR
Prof. Dr. Haşim KARPUZ
Prof. Dr. Mahir NAKİP
Prof. Dr. Suphi SAATÇİ
Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU

Yazı Kurulu
Kemal BEYATLI
Aydil EROL
Erşat HÜR MÜZLÜ
Habib HÜR MÜZLÜ
Mahir NAKİP
Acar OKAN
Suphi SAATÇİ
Suphi SALT
Nazım TERZİOĞLU

KARDAŞLIK

Kerkük Vakfı İktisadi İşletmesi tarafından Türkçe, İngilizce ve Arapça olarak üç ayda bir yayınlanır hakemli bir dergidir. Dergide yayınlanan yazıların sorumluluğu imza sahiplerine aittir. Dergide yayınlanmış yazılar ve fotoğraflar kaynak gösterilerek alınabilir.

Abone yurtiçi yıllık 100 TL, yurtdışı yıllık 50 \$ veya 40 Euro Posta Çeki No: 5325057 Cerrahpaşa/İstanbul veya İş Bankası İstanbul, Fındıkzade Şubesi Hes. No: 1068 840492

EUR Hes. No: 1068 3312429
Dolar Hes No: 1068 3312415

Tasarım
Ercan ŞİMŞEK

Baskı
İhlas Gazetecilik A.Ş.
İhlas Holding Medya Plaza Merkez Mah. 29 Ekim Cad.
No: 11 A/41 34197 Yenibosna/İstanbul
Tel: 0212 454 30 00 - E-mail: info@ihlasmatbaacilik.com

Türkiye - Irak İlişkileri (Arapça-Türkçe)

kitabı yayınlanmıştır.

Kerkük Vakfı'ndan
isteyiniz.

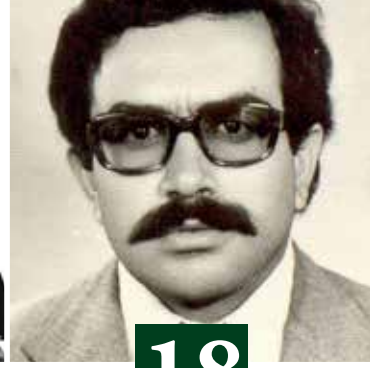
İÇİNDEKİLER

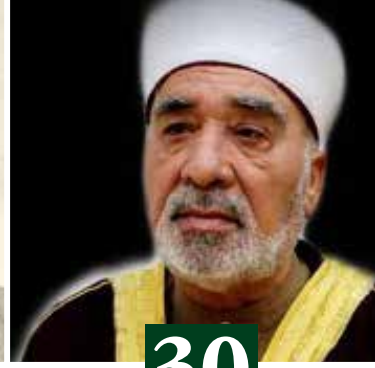
6

10

18

30

Irak Devlet Olmaktan Çok Irak
Editör'den 2

Bir Resim... Bin Mesaj
Erşat HÜRMÜZLÜ 4

Kahrolası Men
Tekeroğlu • şiir 5

Sembolizme Dair
Mahir NAKİP 6

41 Yıl Önce Uçmağa Varan ve Kerkük'te Dalgalandan Bir Bayrak: Şehit Nejdet Koçak • Mehmet GÜNEŞ 8

Mustafa Argunşah ile Dilimiz Üzerine
Önder SAATÇİ 10

Ay Yıldızlı Bayrağın Mahzun Balası KERKÜK
Mehmet GÜNEŞ • şiir 17

Türkmen Dağarcığı
Suphi SAATÇİ 18

Masal
Osman OĞUZ • şiir 20

Irak'ta Türkçe Eğitim ve Musul'da Türkmen Okulları • Aydın DEVLET 21

Irak Türkmeneli'nden Kıbrıs'a 1964 Tarihli Mektup • Yasin Cemal GALATA 24

Yitik Coğrafyanın Şehirleri
KERKÜK ve ERBİL • Hüseyin YÜRÜK 26

Şeyh Abdürrezzak Hürmüzlü Hakka Yürüdü
Necat KEVSEROĞLU 30

Maarif Dergisi Üzerinden Türkmen Edebiyatçılarının Dili Sadeleştirme Çabaları • Mehmet Ömer KAZANCI 32

Al Bayrak
Kudret KEVSEROĞLU • şiir 37

Arapça ve Türkiye Türkçesi Kıskacında Irak Türkmen Ağızları • Hüseyin ŞÜKÜR 38

Gazi Nakip'in Şiir Defterinden
Hazırlayan: Nâzım TERZİOĞLU 40

Türkmen Albümünden
Editörün Seçtikleri 44

İNGİLİZCE 46-51

ARAPÇA 52-64

Mustafa Argunşah ile Dilimiz Üzerine

Dil bir milletin en önemli hazinesidir dersek hata etmiş olmayız. Hayat dille oluşur, dille şekillenir, dille bezenir. Dil düşüncelerimizin kurucusu ve ileticisidir de. Bu yüzden dil üzerinde düşünmek, onu güzel ve etkili kullanmak her kişinin ideali olmalıdır. Türkmeneli toplumu da bugüne kadar diliyle zengin halk edebiyatı mirasıyla kendisine karşı kurulmuş olan asimilasyon tuzaklarından kurtulmayı başarmış ve hayatına devam etmektedir. Ancak dilin ilelebet baki kalabilmesi için, gelecek nesillere âdeta bir gümüş tepside sunulabilmesi için onu candan seven ve bilimin imkânlarıyla onu koruyan, kollayan neferlere de ihtiyacı vardır. İşte bu yüzden biz bu sayımızda Türk diline akademik çalışmalarıyla kol kanat gerenlerden biri olan, Irak Türkmenlerini ve onların dilini seven bir bilim adamını sayfalarımıza konuk etmeyi arzu ettik. Prof. Dr. Mustafa Argunşah

* Öğr. Gör., Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Eğirdir MYO.

Hocamızla dilimizi konuştuk. İşte o sohbetten damlalar:

Sizce insan için dil ne ifade eder?

Dilin olmadığı bir dünyanın, bir hayatın nasıl olduğunu hayal bile edemiyorum. Düşünebiliyor musunuz? İnsanlar birbirleriyle anlaşmıyorlar, konuşmuyorlar, yazmıyorlar, hatta işaret dilini bile kullanmıyorlar... Ne çok şeyi kaçırmış olurduk, değil mi? Dilin olmadığı bir âlemde tarih, edebiyat, müzik, şiir, bilim... aklınıza gelenlerin hiçbirisi olmazdı. Öyleyse özetleyeyim. Dil varsa insan var, insan insanlığının farkına ancak diliyle varabilir.

Konuyu özelleştirelim isterseniz. Türkçe olmasaydı ne olurdu? Orhun Yazıtları olmazdı mesela... Türkçe olmasaydı Türk de olmazdı. Bugün Türk diye bir millet varsa yeryüzünde, bu onun dili sayesinde, dilini korumuş olması sayesinde. Çünkü tarih dediğimiz şey milletler mezarlığıdır bir anlamıyla. Dilini koruyamamış, kimliğini koruyamamış, bu yüzden eriyip gitmiş yüzlerce milletin varlığından bahsediyor tarih... Biz çok şanslıyız ki dilimizle var olmuşuz, dilimizle varlığımızı sürdürüyoruz.

Türk Toplumunu ekonomi, spor, siyaset kadar kendi diliyle ilgili midir? Değilse niçin?

Cevabım tabii ki hayır. Bu soruyu başka milletler için soruyor olsanız, mesela Bulgarlar, Romenler, Makedonlar, İtalyanlar kendi dilleriyle ne kadar ilgileniyorlar? Acaba dil milletin tamamından ilgi bekler mi? Bunu da sorgulamak lazım. İnsanlar dili akıllarına geldiği gibi, aydınlar ise bilinçle konuşurlar. Aydınlar ne söylediklerinin, nasıl söylediklerinin farkındadırlar. Bu söylediklerim olması gerekenler tabii. Yoksa her aydın dilini bilinçle konuşur iddiasında bulunamam, bilinçle konuşmalıdır,

demek istiyorum.

Dil meselesi öncelikle bir devlet politikası olmalıdır. Devlet eğitim öğretimin bütün kademelerinde her yaştaki öğrencinin devlet dilini, yani resmî dili en iyi biçimde konuşması ve yazması için müfredat hazırlar, bunu yürütecek öğretmenleri yetiştirir. Yazılı ve görsel basınla halkı sürekli uyarır ve doğruya yönlendirir. Türkiye için bunları söylemek şimdilik mümkün değil. Ama yine de ümitsiz olmayalım. Bugün kim olduğu, nereden gelip nereye gittiği, ana dili gibi hassas konularda bilinçlenmiş büyük bir kitle var. Ümidimiz ve beklentimiz bu kitlenin daha da büyümesi.

Dilimizde bir yozlaşmadan mı söz etmeliyiz, yoksa dilimizin yeni bir mecraya girdiğini mi düşünmeliyiz?

Yalnız biz değil, sanırım dünyanın büyük bölümünde bazı kesimler dilin yozlaştığını söylüyorlar. Öyle ki içlerinde “dil elden gidiyorcu” gruplar oluşmuş. Dil insanların hassas olduğu bir varlık. Kaybetmekten korkuyorlar. Biraz önce de bahsettim, çünkü dillerini kaybedince kimliklerini kaybedeceklerini düşünüyor ve kahroluyorlar. Ama mesele bu kadar basit değil. Türkçenin yozlaştığını iddia edemem, bunun sağlam gerekçeleri olmalı. Oysa biz bunun tersini savunuyoruz. Türkçeyi koruyalım, büyük Atatürk'ün dediği gibi, yabancı dillerin boyunduruğu altına bırakmayalım. Ama kaybetme korkusu içinde yaşamak için şu anda herhangi bir sebebimiz yok. Türkçe çok sağlam bir dildir. Yapısı gerçekten çok sağlamdır. Her dönemde içerisine başka dillerden kelimeler almıştır, ama bu sağlam yapı sayesinde ana yapısını korumuş ve bozulmamıştır. Dış etkiler her zaman olur. Osmanlı döneminde, mesela 16-17. yüzyıllarda edebiyat dilinde kullanılan kelimelerin yarısından fazlası Arapça ve Farsça idi. Fuzuli de bu yazarların içinde... Fuzuli bu kelimeleri kullandı diye siz onun gazellerine Türkçe değil diyebilir misiniz? Ya da yozlaşmış bir dil kullandı iddiasında bulunabilir misiniz? Hayır. Edebiyat dili ile yazı dilini, hatta konuşma dilini birbirinden ayırmak lazım. Fuzuli şiirlerinde yüzde elliden fazla alıntı kelime kullanırken sizin gibi, benim gibi konuşuyordu.

PROF. DR. MUSTAFA ARGUNŞAH KİMDİR

1961 yılında Tokat'ta doğdu. İlk, orta ve liseyi bu şehirde tamamladı. 1983 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. 1984-1988 yılları arasında Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak görev yaptı.

Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Prof. Dr. Mehmet Akalın danışmanlığında 1986'da yüksek lisans, 1989'da doktora tezini tamamladı. 1988 yılı sonunda Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'ne öğretim görevlisi oldu. Aynı üniversitede 1989'da yardımcı doçent, 1995'te doçent, 2001'de profesör oldu. Hâlen bu fakültede görevine devam etmektedir.

Mustafa Argunşah, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Doğu Akdeniz Üniversitesi, Kazakistan'da Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi olarak görev yaptı.

2002-2012 yılları arasında Türk Dil Kurumu'nda Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu komisyonlarıyla, 2006-2013 yılları arasında Büyük Osmanlı Türkçesi Çalışma Grubunda yer aldı. 2018 yılından beri Türk Dil Kurumu Bilim Kurulu üyesidir, ayrıca Türkçe Sözlük Kolu Başkanlığını yürütmektedir.

Mustafa Argunşah, tarihî ve çağdaş Türk lehçeleriyle ilgili çeşitli çalışmalar yaptı. Ulusal ve uluslararası bilimsel toplantılarda bildiriler sundu. Akademik çalışmaları yanında Türkçenin güncel sorunlarıyla ilgili makaleler yazdı.

Eserlerinden bazıları şunlardır:

- Selimname (1997)
- Tuhfe-i Muradi (1999)
- Gagauz Türkleri (Harun Güngör ile, 2002)
- Kesik Baş Destanı (2002)
- 15. Yüzyıl Osmanlı Mutfağı (Müjgân Çakır ile, 2005)
- Dil Yarısı (2005)
- Sözüm Türkçe Üstüne (2008)
- Muinülmürid (Recep Toparlı ile, 2007),
- Dil ve Edebiyat Yazıları (2012)
- Karahanlıca, Harezmece, Kıpçakça Dersleri (Gülden Sağol Yüksekaya ile, 2012)
- Çağatay Türkçesi (2013)
- Codex Cumanicus (Galip Güner ile birlikte, 2015)

Tekrar edeyim. Türkçe bugün yozlaşmış bir dil değildir. Çok güçlü bir dönem yaşamaktadır. Bakın, bugün ülkemizde 25 milyon öğrenci var. Yabancı dille eğitim yapan küçük bir bölümü çıkarırsanız, hepsi Türkçe eğitim yapıyor. Türkçe bugün çok yaygın olarak kullanılıyor. Osmanlı döneminde son iki yüz yılda yaklaşık 25 bin çeşit kitap basılmışken 2019 yılında 61 bin çeşit kitap basıldı Türkiye’de. Yazılı ve görsel basın çok güçlü. İnsanların evinde yirmi dört saat yüzlerce kanaldan Türkçe yayın yapılıyor. 90 milyon insanın yazı dilinin bitmesi, tükenmesi, ölmesi asla söz konusu olamaz.

Türk dünyası hiçbir dönemde bu kadar birbirine yaklaşmamıştı. Ayrı devletler, ayrı özerk bölgeler olsa da Türkiye Türkçesi çok hızlı bir biçimde 220 milyonluk Türk dünyasının ortak iletişim dili olma yolunda ilerliyor. Bunu inkâr edemeyiz. Biz görmeyeceğiz ama belki elli yıl sonra bütün Türk dünyası aydınlarının Türkiye

Türkçesini konuşmakla yetinmeyip ortak bilim dili yaptıkları da mümkün olabilecektir.

Bu çok uzun ve önemli bir konu. Uzun uzun konuşmak lazım. Türkiye’yi ve Türk dünyasını doğru okumaya çalışan birisi olarak hem Türklerin hem Türkçenin geleceğinden çok ümitliyim. Bunun için onlarca sebebim var. Karabağ’da olup bitenleri hatırlamak bile yeterli sanıyorum.

Irak Türkmenleriyle olan ilişkilerinizi anlatabilir misiniz?

Ülkücü-milliyetçi camianın içinde büyüdüm. 1970’li yıllarda Türk dünyasının her tarafıyla ilgilidik. Sovyetler Birliği’nde ne olup bittiğini çok bilemiyorduk. Fakat Irak öyle değil. Yüzlerce öğrenci Türk üniversitelerinde okuyor, öğretim üyeleri gidiyor, oradan Kardeşlik Ocağı’nın yayınlarından bazıları Türkiye’ye ulaşıyordu. Yani Irak Türkmeni kardeşlerimizin acısını, çilesini, Saddam’ın gaddarlığını, baskıları, idamları biliyorduk.

1980 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde öğrenci idim. Doç. Dr. Necdet Koçak ve arkadaşları Saddam rejimi tarafından Türkçülük ile suçlanıp 16 Ocak 1980’de idam edildiklerinde içimiz yanmıştı. Günlerce bu durumu kabullenememiştik. Prof. Dr. Sadettin Buluç, Prof. Dr. Necmettin Hacıeminoğlu ve Prof. Dr. Mustafa Kafalı’nın öğrencisi olduk. Bu hocalarımız 1970’li yıllarda Bağdat’ta bulunmuşlar, orada görev yapmışlardı. Buluç’un Türkmen ağızlarıyla ilgili yayınlarını okumuştuk lisans yıllarında. Hacıeminoğlu ve Kafalı Hoca’nın güzel hatıralarını dinlemiştik.

12 Eylül döneminde bütün dernekler kapatıldı, siyasi partiler kapatıldı. Hiç kimse, hiçbir dernek faaliyet yapamadı. Ancak 1983 yılının sonlarına doğru dernekler yeniden açılmaya başlamıştı. İstanbul’da şimdiki Birlik Vakfı’nın bulunduğu medresede 12 Eylül öncesinde Mualimler Birliği, Irak Türkmenleri Yardımlaşma Derneği gibi milliyetçi dernekler vardı. Mualimler Birliği yeniden açıldı ama faaliyet yapamadı. Çünkü ortam henüz müsait değildi. O yıllarda Irak Türkmenleri Derneği açıldı, hatta

açılıştta güzel bir yemek ziyafeti vardı, Türkmen yemekleri sunuldu. Zaman zaman uğradık, ama şartlar aktif faaliyete fazla izin vermiyordu.

Türkmen kültürüne, edebiyatına, sanatına hizmet eden birçok Türkmen kökenli bilim insanı, sanat insanı tanıdım. Akademide iki kişiyi daima diğerlerinden ayırım. Çünkü bir tarafta Türkmenler için çırpınan, diğer tarafta kılını kıpırdatmayan, şartlar iyileşmesine rağmen lütfedip memleketini, büyüklerini, mezarlarını ziyaret etmeyenler var. Bu iki kişinin birisi Prof. Dr. Mahir Nakip. Kayseri'ye geldiğinden bugüne kadar yani otuz yıldır tanırım, Türkmen edebiyatı, müziği için kitaplar ve makaleler yazdı. Siyasi olarak Türkmen davasının peşinde koştu. Diğeri ise hep ağabey diye hitap ettiğim Prof. Dr. Suphi Saatçi. Çok özel bir insan. Herkesin sayıp sevdiği, bilim yönü oldukça güçlü, gece gündüz Kerkük'ü, Musul'u düşünen ve yazan bir Türkmen. Allah uzun ömür versin her ikisine de...

Tabii çok kıymetli öğrencilerimiz oldu. Hâlâ bölümümüzde doktora öğrencilerimiz var. Birisinin doktora yeterlilik sınavını geçen hafta yaptık. Hepsinin adını hatırlayamam diye isim vermesem daha iyi...

Irak Türkmenleriyle bir ilgimizden daha bahsedeyim. 2007 yılıydı, Irak'ta durum çok kötüydü. Üniversitelerde eğitim yapılamıyordu. Mahir Nakip Bey'in girişimleriyle Bağdat Üniversitesindeki Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünün hocaları ve öğrencilerini Kayseri'de misafir ettik. Bölüm başkanıydım, bir aydan fazla Kayseri'de kaldılar. Bölümümüzde bir program yaptık ve onlara öğretim üyelerimiz sürekli ders verdiler. Onların içinde Ahmet Yolcu gibi bölümümüzde doktora yapıp dönenler de oldu.

Türkiye'de Kerkük hassasiyetinin oluşmasında şairlerimizin üzerimizdeki etkilerini, katkılarını unutmamak gerekir. Mesela Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu'nun "Şikâyet" adlı şiirinin bazı satırları kırk yıldır zihnimdedir: "Oyar meni / Uyhudan oyar meni / Söz veribdi gelmedi / Unuttu o yâr meni..." Bu mısralarda Türkiye'ye sitem ve şikâyet vardır. Üstadın "Kerkük Des-

tanı" adlı şiirindeki "Irak derler / Kerkük'e Irak derler / Gözden yakın görünür / Gönülünden Irak derler." mısraları da zihnimde tekrarlanıp durur. Yavuz Bülent Bakiler'in "Kerkük Ağdı" da bizim nesli derinden etkilemiş bir şiirdir.

Bir de TRT radyolarında çalınan Kerkük türküleri var. Gönül telimizi titretiyorlar. Altun hızmav mülayım, Kerkük'ün kalasıyam, Kerkük'ten yola çıhah... Daha niceleri yüreğimize Kerkük sevgisi aşıladı ve Kerkük duyarlılığımızı artırdı.

2008 yılında Erciyes Üniversitesinde Irak Türkmenlerinin dil ve edebiyatı hakkında bir sempozyum düzenlenmişti. Bu faaliyette siz öncü bir konumdaydınız sanırım. Bundan biraz söz edebilir misiniz?

Birinci Körfez Krizinden bugüne savaşlarla, patlamalarla, bölünmelerle, siyasi istikrarsızlıklarla Irak'ta 30 yıl geçti. 2000'li yıllarda üniversitelerde doğru dürüst eğitim-öğretim yapılamıyordu. Özellikle Türk bölgesi büyük bir kaos yaşıyordu. Kuzey Irak'ta kurulan bölgesel yönetim ile Bağdat Yönetimi arasına sıkışmış bir Türk coğrafyası vardı. Oradaki insanlarımızın biraz rahat nefes alabilmesi, kardeşlerimizin Türkiye'de kendilerini ifade edebilmesi, Türkiye'de çok fazla bilinmeyen şair ve yazarların, akademisyenlerin ülkemizde tanıtılması, orada neler okunup yazıldığıın öğrenilmesi gibi birçok gerekçeyle kafamda bir sempozyum yapma fikri doğmuştu. Tabii ki en önemlisi, Irak Türkmen edebiyatının ülkemizde tanıtıl-

ması, dil ile ilgili nelerin yapıldığının ortaya konulması, Türkmen akademisyenlerle Türkiye'den akademisyenleri bir araya toplamak, tanıştırmak, fikir alışverişinde bulunmak ve paylaşmak düşüncesi de vardı. Bir de Türkiye'nin desteğini Türkmen kardeşlere yakından hissettirmek, onların yalnız olmadığını vurgulamak düşüncesindeydim.

İyi bir iş yaptığımızı sanıyorum. Erciyes Üniversitesinde bölüm başkanıydım, aynı zamanda Türk Dil Kurumunda Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu komisyonunda çalışıyordum. O dönemin Kurum Başkanı Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın Bey'e Kayseri'de böyle bir faaliyet yapmak istediğimizi, Kurum olarak maddi destek verip veremeyeceklerini sordum. Memnuniyetle kabul etti. Irak'tan gelecek misafirlerin yol giderleriyle bütün katılımcıların konaklama giderlerini Türk Dil Kurumu üstlendi. İki gün süren güzel bir toplantı oldu. Irak'tan kimler katılmıştı? Hepsini hatırlamıyorum ama hatırladıklarımı söyleyeyim. Mehmet Salih, Mustafa Ziya, Necat Kevseroğlu, Ahmet Ferman Yolcu, Hıdır Çoban, Fazıl Bayat, Kahtan Hürmüzlü, Şemsettin Türkmecoğlu, Şemsettin Küzeci... Yine Türkiye'den Mahir Nakip, Suphi Saatçi, Habib Hürmüzlü, Azerbaycan'dan Gazanfer

Paşayev, Sekine Kabalıyeva katıldı. Irak'tan gelenlerden adlarını unuttuklarım vardır, aradan çok zaman geçti. Bunların yanı sıra Türkiye'den Tuncer Gülensoy, Metin Karaörs, Ümit Tokatlı, Bilgehan Atsız, Mahmut Sarıkaya, Nesrin Sis, Nevzat Özkan, Serkan Şen, Sibel Bayraktar, Turhan Kaya gibi meslektaşlarım da bildiri sunmuştu. Katılımcıların bazıları aradan geçen on iki yılda vefat ettiler. Onlara Tanrı'dan rahmet diliyorum.

Sorunuzun ikinci kısmına geçeyim. Neden kitap hâlinde basamadık? Bunu gerçekleştiremediğimiz için üzgünüm. Sempozyuma katılanların aşığı yukarı yarısı Irak'tan gelmişti. Bunların da bir ikisi haricindekiler bilim insanı değildi, üniversitelerde çalışmıyorlardı. Öncelikle bazı katılımcıların bildirimleri gelmedi, kendilerine ulaşmaya çalıştık ama olumlu bir sonuç alamadık. İkinci olarak gelen bildirimlerde akademik bir üslup yoktu. Bazılarının dili popülerdi. Kaynak kullanılmamış, ciddi yazılmamıştı. Türkiye Türkçesi bakımından zayıftı. Elimize yirmiye yakın bildiri metni ulaştı, bunları yayına hazırlamaya çalıştık. Bölüm olarak değerlendirdiğimizde kitap hâline getirmekten çekindik. Bunu ne Erciyes Üniversitesi ne de Türk Dil Kurumu basardı, hakemlere gitse müspet cevap gelmesi zordu. Biz de yayımlanmama kararı aldık. Bu bildirimler hâlâ bilgisayarımızda duruyor. Bazıları değerini yitirmede, yazarlardan izin alarak derginizde yayımlayabilirsiniz.

Akademik faaliyetleriniz kapsamında Irak Türkmenleriyle ilgili çalışmalarınızdan söz edebilir misiniz?

Çağdaş Türk lehçeleri benim asıl alanım değil. Daha çok Türkçenin tarihî dönemleriyle ilgilendim. Çağdaş lehçelerden Gagauz Türkçesiyle ilgili yayınlarım var, diğerleriyle ilgili olanları söylemeye değmez. Irak Türkmenleriyle ilgili olarak yazdıklarım hem sayıca hem de akademik olarak fazla bir değer taşımaz. Karınca kadarınca bir şeyler yapmak gerekti. Ben de Paşayev'in ve Mahir Nakip Bey'in Irak Türkmen edebiyatı, dili ve musikiyle ilgili kitaplarına tanıtma yazıları yazdım. Bu kitapların Türkiye'de mutlaka tanınması lazımdı.

Çeşitli dergilerde tanıtmaya çalıştım. Bakü'den Gazanfer Paşayev'i unutmuyayım. Sanırım Irak Türkmen edebiyatı ve dili için en çok çalışan bilim insanı odur. Çok değerli kitaplar hazırladı. Hepsini birbirinden kıymetli bu kitapların. Ben de elimden geldiğince Türkiye'de tanıttım.

2003 yılında Habib Hürmüzlü Bey bir gün beni aradı. Dedi ki, "Sevgili Argunşah, Kerkük Türkçesi Sözlüğü" hazırladım. Sen Dil Kurumunda çalışıyorsun, tecrüben vardır. Bu sözlüğü bir kontrol eder misin?" Hiç düşünmeden evet, dedim. Sözlüğü baştan sona kadar okudum. Sistemle ilgili bazı tekliflerde bulundum, kimi düzeltmeler yaptım. Sağ olsun, Habib Bey de bunları düzeltti, bana da teşekkür etmiş. Sözlük geliştirilerek yeniden basıldı. Hâlâ istifade ettiğimiz kıymetli bir çalışma.

Kerkük meselesinin Türkiye gündeminde sıcak tutulması için birkaç yazı yazdım. Mesela 2003 yılı Nisan ayında "Mum Kimin Yanan Kerkük", Eylül ayında "Ağla Kerkük, Ağla!..", 2005 yılı Mart ayında "Bin Yıllık Türk Yurdu Kerkük" adlı yazılarımı hatırlıyorum. Bunlar Kayseri Türk Ocağı dergisinde yayımlandı. Sonra Dil Yarısı adlı kitabımda da yer aldılar. Son makaleme bir başlık atmıştım: "Ağla Kerkük ağla, hicran yaraşır / Vatansız Türklere zindan yaraşır." Bu beyit Aka Gündüz'ün yurdumuzun işgali üzerine yazdığı şiirin nakaratından biraz değiştirilerek alınmıştı. O dönemde epey öfkeliydik. Aşiret reisleri sık sık Türkiye'ye geliyor, ağırlanıyor, Türkmenlerin hakkı gasp edilerek gözümüzün önünde Kuzey Irak'ta bir devlet kuruluyor, Türkiye yeterli tepkiyi göstermiyordu. Yazılarda heyecanımı ifade etmiştim. Aradan bunca zaman geçti, Irak'ta Türkmen yine mağdur, yine eziliyor, Kerkük yine mahzun...

Sizce Irak Türkmen ağızlarıyla ilgili daha başka ne gibi araştırmalar, çalışmalar yapılmalıdır?

Türkmen ağızlarıyla ilgili çalışmalar çok yetersiz. En azından Türkiye'de basılanlar yetersiz diyeyim. Rahmetli Hüseyin Şahbaz'ın tezi hâlâ basılmadı, Hıdır Çoban'ın tezi hâlâ basılmadı. Basılan tek ciddi çalışma rahmetli Hidayet Bayatlı'nın çalışması. Bugün bile hocam Sadet-

tin Buluç'un 1970'lerde yayımlanan makaleleri aşılmadı. Irak'ta artık Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri var. Bu bölümlerde de kıymetli akademisyenler görev yapıyor. Türkiye'de kullandığımız yöntemle, Irak Türkmen ağızları derlenmeli, işlenmeli ve yayımlanmalı. Dil Kurumu'nda veya başka yayınevlerinde bu konuda bir çalışma ararsanız bulamazsınız. Yapılanlar vardır belki ama onlar yayımlanmadığı sürece yok sayılır. Oysa Irak hemen yanı başımızda. Genç meslektaşlarım İran ve Suriye'deki bazı yörelerin ağızlarıyla ilgili akademik kitaplar yayımladılar. Demek ki daha fazla gecikmeden Irak Türkmen ağızları da derlenmeli, işlenmeli ve yayımlanmalı. Bunun için zaman geçiyor, biraz hızlı hareket etmek lazım.

Bir de Irak Türkmen edebiyatı Türkiye'de yeterince tanınmıyor. Biz hâlâ Ata Terzibaşı'nda takılıp kaldık. Yeni yeni romanlar, hikâye ve şiir kitapları bekliyoruz.

Sizce Türkiye Cumhuriyeti'nin Türk dünyasıyla ilişkileri tatmin edici bir seyir takip etmekte midir?

Türkiye'nin Türk dünyasıyla ilgili bir politikası var mıdır? Tabii ki var. Ama bazen bu konuda şüphe etmiyor değilim. Ankara'da her Türk coğrafyasıyla ilgili resmî masalar var. Irak masası da var. Ama ne kadar etkili oluyor, burası sorgulanabilir. Türkiye'nin Irak Türkmen politikası daha aktif olabilseydi Kerkük'ün statüsü bugünkünden farklı gelişebilirdi. Türkiye'nin ağırlığını yeterince koyduğunu düşünmüyorum. Tabii bunda bazı aktörler var. Bir tarafta Bağdat yönetimi, diğer tarafta Erbil yönetimi... Bir de PKK terör örgütü ve IŞİD'in açtığı yaralar... Türkiye Suriye'de gösterdiği kararlılığı Irak'ta göstermedi, kanaatindeyim.

Sovyetler Birliği'nden ayrılan cumhuriyet ve topluluklarla ilişkiler de inişli çıkışlı maalesef. Bir dönem Türk dünyası politikamız Fetöcülere bırakılmıştı. Çok büyük zarar verdiler. Açtıkları yaralar hâlâ tam onarılmış sayılmaz. Balkanlardaki politikayı daha iyi görüyorum. Belki Osmanlı coğrafyasına pozitif ayrımcılık yapılıyor, diye düşünebilirsiniz.

Devletimizin Irak Türkmenlerine yönelik politikasının diğer Türk topluluklarına göre bir farkı olmalı mıdır?

Biraz önceki sorunuzda bunu kısmen cevapladım. Irak hemen yanı başımızda, büyük güçler geçmişte Türkiye ile Türk dünyası arasında Ermenistan'ı soktuğu gibi, burada da Kuzey Irak'ta Bölgesel Kürt Yönetimi'ni soktular. Birinci Körfez Savaşı sonrası oluşan kriz ortamında Türkiye etkili olamadı. 2003 yılında 1 Mart Tezkiresi de kırılma noktası oldu. Yıllarca tartışıp durduk. Bu tezkere geçseydi acaba Türkiye Irak'ta olabilir miydi? Bugün Suriye'de olduğu gibi. Türk ordusu da Amerikan ordusuyla Irak'a girseydi kuzeyde bir devletçik oluşabilir miydi? Türkmenlerin hakkını daha iyi koruyabilir miydik? Bunlar hep tartışıldı.

Evet, Türkiye'nin Irak Türkmen politikası daha farklı olmalıdır. Çünkü Türkmen bölgesi Misak-ı Millî sınırlarımızın içerisinde yer alıyor. Büyük Atatürk, Türkmenlerin de bu sınırların içinde olmasını çok istedi. Ama Musul meselesi Türkiye'nin imkânlarının yetersizliği ve dönemin şartları yüzünden çözümlenmeden bırakıldı. Bu bölge her ne kadar fiilî sınırlarımızın dışında olsa da hâlâ Türk yurdu, asla terk edilmemeli, unutulmamalıdır. Türkiye'nin Irak Türkmen politikasında elini güçlendirecek bir faktör de Türkmenlerin birliğidir. Türkmenler bugüne kadar tek bir güç olarak politika yapamadılar. Mezhep farklılığı gibi çağ dışı gerekçeler artık geride kalmalı. Bir ve bütün bir Türkmen topluluğu hem daha güçlü durur hem de Türkiye'nin elini güçlendirir.

Irak Türkmenleri 2003'ten bu yana okullarında Latin harfleriyle ve Türkiye Türkçesinde eğitim alabilmekteler. Bunun getirileri neler olabilir size?

Çok önemli bir konu. İhsan Doğramacı Hoca'yı rahmetle anmak gerekir. Çok emek verdi Türkmen halkının kimliğini koruması, ana dilini unutmaması için. Bu okullar geliştirilmeli. Türkiye desteğini artırmalı, ders kitaplarının tamamı Türkiye'den gitmeli... Bu doğru bir politika olur. Biliyorsunuz, Irak Türkmen Türkçesi Oğuz Türkçesinin bir ağız. Bu ağızlar

unutulmasın, her Türkmen ana dilini korusun ve konuşsun. Ama eğitim dilinin Türkiye Türkçesi olması doğru bir politika. 90 milyonluk büyük Türkiye ile bütünleşmek anlamına gelir. Türkiye, Irak'taki Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerine daha çok destek vermeli, öğretim üyesi desteği, kitap desteği, başka destekler... Oradan daha çok öğrenciyi Türkiye üniversitelerinde okutmalı. Bu birliktelik Türkmenleri psikolojik olarak besler. Dış dünyayı da etkiler tabii. Türkmenlerin Türkiye'nin bir parçası olduğu gerçeğini bütün dünyaya kabul ettirmiş olur.

Son söz olarak Irak Türkmenlerine bir mesajınız var mı?

İlk mesajım, kendi aralarında birlik olmaları, bunu çok istiyoruz. Aradaki ayrılığı gayrılığı, mezhep farklılıklarını kaldırmak ve birlikte hareket etmek gerekir. Birlikten kuvvet doğar. Türkiye millet olmanın şuuruna vardı ve mezhep farklılıklarını çoktan geride bıraktı. Türkmen kardeşlerim de bırakabilir. Önemli olan kan birliğidir, aynı kandan gelen insanlar farklı inanabilirler. Farklı mezhepte, hatta farklı dinde de olabilirler. Ana yurdunda azınlığa düşmüş, küçük bir topluluğun bu tür gerekçelerle daha fazla bölünmemesi lazım. Türkmen toplumu okumuş, aydın insanlardan oluşuyor. Bu duygu birliğini rahatlıkla geliştireceklerini sanıyorum.

Kerkük'ün, Musul'un, Telâfer'in, Altunköprü'nün, Mendeli'nin, Diyalâ'nın ve saymadığım daha başka birçok şehir, kasaba ve köyün güzel insanların bin yıllık ana yurtlarında kendi kültürlerini, dillerini, edebiyatlarını, her türlü sanatlarını gelecek nesillere taşıyarak huzur içinde yaşamaları en büyük dileğimdir.

Altaylara, Tanrı Dağlarına, Çin Seddi'ne, Estergon'a çıktım. Tanrı'dan bir dileğim daha var. Ölmeden Kerkük kalesine çıkıp şehre doğru bir Kerkük türküsü söylemek istiyorum. Son arzum budur.

Çok teşekkürler Hocam.

KERKÜK VAKFI

قارداشلق

مجلة ثقافية فنية أدبية تراثية

السنة ٢٣ العدد ٨٩ كانون الثاني-آذار ٢٠٢١

ISSN : 1302 - 2857

63

كتابان عن ماضي التركمان ومستقبلهم للمؤلف ارشد الهرمزي • اوמיד يشار

57

التركمان والوطن العراقي
ماهر النقيب

55

الشهيد القدوة نجدت قوجاق في الذكرى 41 ليوم
الشهيد التركماني • عباس احمد

54

الشهيد نجدت قوجاق بين الكتاب والشهادة
زاهد البياتي

53

مذكرات جندي بالاكراه الحلقة الثانية
أديب جراح اوغلو

46-51

القسم الانجليزي

1-45

القسم التركي

قارداشلق

مجلة ثقافية فنية ادبية تراثية

صاحب الامتياز باسم وقف كركوك
المدير المسؤول
ارشاد هورموزلو

رئيس التحرير
صبحي ساعتجي

العنوان البريدي
P.K. 20 Cerrahpaşa / İSTANBUL
Tel: (0212) 584 00 75

العنوان الالكتروني
www.kerkukvakfi.com

المقر العام

Haseki Sultan Mahallesi Kuka Sokağı
Huzur Apt. No: 1 / 1
Fındıkzade / Fatih / İSTANBUL

الهيئة العلمية

ا.د. ياوز اقبنار / ا.د. زينب أيكن
ا.د. عبدالخالق باقر / ا.د. هاشم قاربوز
ا.د. ماهر نقيب / ا.د. صبحي ساعتجي
ا.د. صائم سقاوغلو

الممثلون

حبيب هورموزلو (انقرة)
علي احسان نقيب (الولايات المتحدة)

هيئة التحرير

كمال بياتلي / ايديل ارول
ارشاد هورموزلو / حبيب هورموزلو
ماهر نقيب / اجار اوكان
صبحي ساعتجي / صبحي صالت
صبحي ناظم توفيق / ناظم ترزي اوغلي

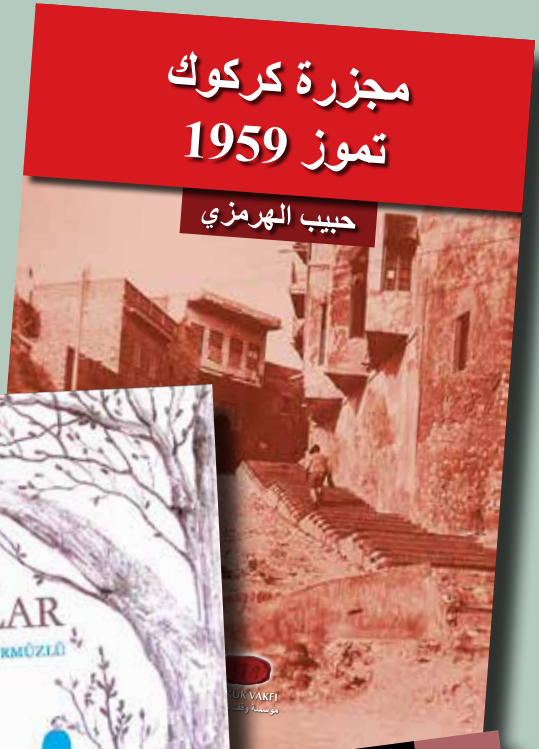
قارداشلق

مجلة محكمة

تصدر عن وقف كركوك باللغات التركية والانكليزية
والعربية مرة كل ثلاثة اشهر

*

ترجع مسؤولية المقالات التي تم نشرها الى كتابها ويمكن
اعادة نشر الصور والمقالات شريطة
الاشارة الى مصدرها

**YENİ
ÇIKTI**

Yeni çıkan kitapları
Kerkük Vakfı'ndan isteyiniz.

89

العدد

السنة 23

قارداشلىق
حامد

مجلة ثقافية فنية ادبية تراثية
كانون الثاني-آذار 2021

KARDAŞLIK
QARDASHLIQ

Tuzhurmatu'dan Toprak Testiler

اواني فخارية من طوزخورماتو

KERKÜK VAKFI